

UOT 37.0

Emilya Rafiq qızı Hüseynova
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin dosenti

**ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN HƏYATI,
FƏALİYYƏTİ VƏ QIYMƏTLİ FİKİRLƏRİ MƏKTƏBLİLƏRDƏ
FƏAL VƏTƏNDAŞLIQ MÖVQEYİ TƏRBİYƏLƏNDİRMƏYİN VASİTƏSİ KİMİ**

Эмилия Рафиq гызы Гусейнова,
доктор философии по педагогике, доцент
Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

**ЖИЗНЬ, ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ЦЕННЫЕ ИДЕИ
ВЕЛИКОГО ЛИДЕРА ГЕЙДАРА АЛИЕВА КАК СРЕДСТВО ВОСПИТАНИЯ
АКТИВНОЙ ГРАЖДАНСКОЙ ПОЗИЦИИ ШКОЛЬНИКОВ**

Emilya Rafiq Huseynova,
doctor of philosophy in pedagogy, assistant professor at
Azerbaijan State Pedagogical University

**LIFE, ACTIVITIES AND VALUABLE IDEAS OF GREAT LEADER HEYDAR ALIYEV
AS A MEANS OF EDUCATION OF SCHOOLCHILDREN'S
ACTIVE CIVIC STAND**

Xülasə. Məktəblilərdə fəal vətəndaşlıq mövqeyinin formalaşdırılmasında Ümummilli lider Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyəti, qiymətli fikirləri mühüm rol oynayır. Məktəblilər Ulu Öndərin həyat və fəaliyyəti, qiymətli fikirləri ilə tanış olduqdan sonra onlarda fəal vətəndaşlıq mövqeyi təşəkkül tapmağa başlayır. Məqalədə, eyni zamanda, azərbaycançılıq ideologiyasından danışılır. Məqalədə Heydər Əliyev azərbaycançılıq ideologiyasının yaradıcısı kimi nəzərdən keçirilir.

Açar sözlər: *Ümummilli Lider, azərbaycançılıq, azərbaycançılıq ideologiyası, vətəndaşlıq, vətəndaşlıq mövqeyi, fəal vətəndaş, fəal vətəndaşlıq mövqeyi*

Резюме. Жизнь и деятельность общенационального лидера Гейдара Алиева, его ценные идеи играют важную роль в формировании активной гражданской позиции у школьников. После знакомства школьников с жизнью и деятельностью Великого Вождя, а также с его ценными идеями у них начинает формироваться активная гражданская позиция. В статье также говорится об идеологии азербайджанства. В статье Гейдар Алиев рассматривается как создатель азербайджанской идеологии.

Ключевые слова: *Общенациональный Лидер, азербайджанство, идеология азербайджанства, гражданство, гражданская позиция, активный гражданин, активная гражданская позиция*

Summary. The life and work of the national leader Heydar Aliyev, his valuable ideas play an important role in the formation of an active civic position among schoolchildren. After schoolchildren get acquainted with the life and work of the Great Leader, as well as with his valuable ideas, they begin to form an active civic position. The article also talks about the ideology of azerbaijanism. In the article, Heydar Aliyev is considered as the creator of the Azerbaijani ideology.

Key words: *national leader, azerbaijanism, ideology of Azerbaijanism, citizenship, civic position, active citizen, active civic position*

Böyüməkdə olan nəsildə fəal vətəndaşlıq məktəbinin ümdə vəzifələrindən biridir. Fəal və mövqeyinin tərbiyələndirilməsi ümumtəhsil təndəşliq mövqeyinin formalaşdırılması üçün

təhsil müəssisələri müxtəlif vasitələrdən istifadə edir. Ən mühüm vasitələrdən biri, fikrimizcə, şagirdlərin Ümummilli lider Heydər Əliyev nümunəsində tərbiyə olunmasıdır. Daha dəqiq və konkret ifadə etsək, Ulu Öndərin həyat və fəaliyyəti, qiymətli fikirləri ən səmərəli vasitə kimi özünü göstərir.

Xalqımızın müasir tarixinin böyük bir hissəsi Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin adı və səmərəli fəaliyyəti ilə sıx surətdə bağlıdır. Ulu Öndər bütün şüurlu həyatını Azərbaycanımızın və xalqımızın inkişafına və tərəqqisinə həsr etmişdir.

Bildiyimiz kimi, ölkəmizin müstəqilliyinin möhkəmlənməsində, beynəlxalq aləmdə möhtəşəm nüfuz qazanmasında Ulu Öndərin böyük xidmətləri olmuşdur. Heydər Əliyev məhz fəal vətəndaşlıq mövqeyinə malik olmaqla ölkəmizin daxili və xarici siyasətində uğurlar qazanmış, böhranlar dövründə respublikamızda sabitlik yaratmışdır.

Bu böyük tarixi şəxsiyyət həm də ona görə sevilir və dərin hörmət sahibidir ki, mükəmməl, müstəqil demokratik dövlət quruculuğu konsepsiyasını işləyib hazırlayaraq reallaşdırmışdır. Ona görə də dövlət xadimləri, siyasətçilər Heydər Əliyevi iyirminci yüzillikdə Azərbaycan siyasətinin ən parlaq siması və XXI əsrin müstəqillik kursunun memarı hesab edirlər.

Heydər Əliyev ikinci dəfə hakimiyyətə gələn kimi, hər şeydən əvvəl ordu quruculuğuna başladı. Ermənistanla müharibə şəraitində olduğumuz, torpaqlarımızın işğal altında olduğu bir dövrdə güclü orduya malik olmalı idik.

Onun rəhbərliyi ilə ölkəmizin Əsas Qanunu – Konstitusiyası yeni redaksiyada meydana gəldi.

Ümummilli Lider ölkəmizin iqtisadi inkişafına imkan verən iri həcmli xarici sərmayələrin cəlb edilməsinə nail oldu. Bu, milyonlarla azərbaycanlının maddi rifah halını yaxşılaşdırdı və respublikamızın XXI əsrə müasir dövlət kimi daxil olmasına imkan verdi. O, eyni zamanda, ölkəmizin xarici siyasətini diqqət mərkəzində saxlayır, uzaqgörən diplomat, müdrik dövlət xadimi kimi beynəlxalq aləmdə uğurlu addımlar atırdı.

Ulu Öndər Azərbaycan təhsilinin təkmilləşdirilməsinə, dünya təhsil sisteminə inteqrasiya olunmasına da qayğı ilə yanaşırdı. Bu xüsusda o deyirdi: “Mən 1969-cu ildə respublikanın rəhbəri seçildəndən sonrakı fəaliyyətimin, şübhə-

siz ki, bütün sahələrini qiymətləndirərək, Azərbaycanda məktəbin, orta, ali təhsilin, texniki peşə təhsilinin inkişaf etməsini öz fəaliyyətimin əsas hissəsi hesab etmişəm, bununla ciddi məşğul olmuşam”, hər bir şəxsin elmi biliklərə, geniş dünyagörüşünə, dərin savada, yüksək vətənpərvərlik hissəsinə və mədəniyyətə malik olmasını, həmin sahələrdə məqsədyönlü işlərin görülməsini təhsil müəssisələrinin üzərinə mühüm vəzifə kimi qoyurdu. Heydər Əliyev təhsildə cəmiyyətdə şərəfli yeri olan müəllim amilinə diqqət yönəldir, müəllim şəxsiyyətini, onun şəxsi və peşə keyfiyyətlərini pedaqoji prosesin səmərəli qurulmasında əhəmiyyətli hesab edirdi. Ulu Öndərin sözləridir: “Hər bir vicdanlı adam, Vətəninə, xalqına bağlı olan hər bir adam, qədərbilən adam müəllimini həmişə qəlbində saxlayır, onu daim hörmətlə yad edir. Müəllim adı şərəfli addır, müəllim adı yüksək addır. İndi biz nə qədər çətin bir dövrdə yaşasaq da, müəllim adını daha yüksəklərə qaldırmalıyıq” [1, s.116].

Ümummilli Lider müəllimlərə həmişə hörmət bəsləmiş, cəmiyyətin həyatında müəllimin roluna yüksək qiymət vermişdir. Onun nöqtəyi-nəzərincə, “sənə dərs deyən, uşaq vaxtlarıdan, gənlik çağlarından səni tərbiyə edən müəllimləri unutmaq olmaz. ...Müəllim olmasa, heç birimiz cəmiyyətdə indi tutduğumuz yeri tuta bilməzdik və bugünkü kimi fəaliyyət göstərə bilməzdik” [2, s.94].

Azərbaycançılığın tarixi Azərbaycan xalqının tarixi qədər qədimdir. Respublikamızda bir çox millətlər yaşayıb fəaliyyət göstərirlər. Onların bir yumruq kimi birləşməsi son dərəcə vacibdir. Ölkəmizin dayaqlarının möhkəm olmasında azərbaycançılığın rolu böyükdür. Bu bir həqiqətdir ki, hər hansı bir dövlətin uzunömürlü olması, ilk növbədə, ölkə ərazisində yaşayan xalqları öz ətrafında birləşdirən və möhkəm bünövrə əsasında qurulan siyasi ideologiyadan xeyli dərəcədə asılıdır. Məhz buna görə də Ümummilli Lider azərbaycançılıq ideyasını möhkəm müdafiə edirdi. O, müasir azərbaycançılıq ideologiyasının yaradıcısı idi. Heydər Əliyev azərbaycançılıq ideologiyasını milli ideologiya səviyyəsinə yüksəltmişdir. Bu ideologiya bu günün özündə də həmin yüksəkliyi fəth edir.

Azərbaycançılıq dedikdə, vahid, müstəqil və bölünməz Vətən, birlik və həmrəylik, dünyada öz milli “mən”i ilə diqqət mərkəzində olmaq

anlaşılmalıdır. Dünyada yaşayan 60 milyonluq Azərbaycan xalqının bu məfkurəyə, bu ideyaya əsaslanaraq bir araya gəlməsi milli birlik və həmrəyliyin bərqərar olmasında son dərəcə zəruri şərtidir.

Ümummilli lider Heydər Əliyev deyirdi: “Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir. Mən ömrümün bundan sonrakı hissəsini yalnız Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlət kimi inkişaf etməsinə həsr edəcəyəm. ...Mən həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam”.

Heydər Əliyevin 2001-ci ilin noyabrında Bakıda Dünya Azərbaycanlılarının I qurultayında bəyan etdiyi tezislər əslində azərbaycançılıq məfkurəsinin, Azərbaycan təəssübkeşliyinin əsas ideyalarını ifadə edir. Fikir verək: “Biz istəyirik ki, müxtəlif ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar həmin ölkələrin vətəndaşı kimi, istədikləri kimi yaşasınlar. Ancaq heç vaxt öz milli köklərini, milli mənsubiyyətlərini itirməsinlər. Bizim hamımızı birləşdirən, həmrəy edən azərbaycançılıq ideyasıdır. Azərbaycançılıq öz milli mənsubiyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini qoruyub saxlamaq, eyni zamanda, onların ümumbəşəri dəyərlərlə sintezindən, inteqrasiyasından bəhrələnmək deməkdir. Hər bir insan üçün milli

mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı yaşatmalıyıq” [3].

Hazırda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev bünövrəsi dünya şöhrətli Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş azərbaycançılıq məfkurəsinin ümummilli ideologiya kimi möhkəmlənməsi istiqamətində məqsədyönlü, sistemli və uğurlu fəaliyyət göstərir.

Müxtəlif fənlər üzrə məşğələlərdə, sinifdaxaric və auditoriyadankənar tədbirlərdə şagirdlərdə (tələbələrdə) fəal vətəndaşlıq mövqeyi formalaşdırılarkən Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətindən, qiymətli fikirlərindən mühüm vasitə kimi istifadə etmək lazımdır.

Problemə aktuallığı. X-XI sinif şagirdlərində fəal vətəndaşlıq mövqeyinin formalaşdırılmasında bir sıra mənbələrə müraciət edilir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyəti barədə şagirdlərə məlumat verilməsi məktəblilərə fəal vətəndaşlıq mövqeyi qazandırmağın mühüm mənbəyi ola bilər.

Problemə elmi yeniliyi. Ulu öndər Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyəti X-XI sinif şagirdlərində fəal vətəndaşlıq mövqeyi formalaşdırmaqda mənbə rolunu oynayır.

Problemə praktik əhəmiyyəti. Məqalə tədqiqatlar aparən gənc tədqiqatçılar, doktorant və dissertantlar, müəllimlər üçün faydalı ola bilər.

Ədəbiyyat:

1. Bakı şəhərinin təhsil işçiləri ilə görüşdə giriş sözü. 31 avqust 1994-cü il. bax: Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. 2-ci kitab. Buraxılışına məsul R. Mehdiyev, H. Orucov. – Bakı: Azərneşr, – 1997.
2. Təhsil işçilərinin bir qrupu ilə görüşdə giriş və yekun sözü. Prezident sarayı 12 fevral 1995-ci il.
3. <http://sia.az/az/news/economy/373888-ulu-onder-heyder-eliyev-azerbaycanciliq-mefkuresini-millideologiya-seviyyesine-yukseldib>
4. Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin bəyanatı. 13.08.2001. http://azertag.az/xeber/AZARBAYCAN_PREZIDENTI_HEYDAR_ALIYEVIN_BAYANATI816078
5. “Dünya azərbaycanlılarının qurultayının çağırılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 dekabr 1992-ci il tarixli, 255 №-li Sərəncamı.

E-mail: emilya.huseynova95@gmail.com

Rəyçilər: *ped.elm.dok., prof. A.N. Abbasov,*
ped.ü.fəls.dok. L.A. Məmmədli

Redaksiyaya daxil olub: 17.04.2023